

És mikor jön a művészet?

Elment Jankovics Marcell

Szöveg: Pap Lázár

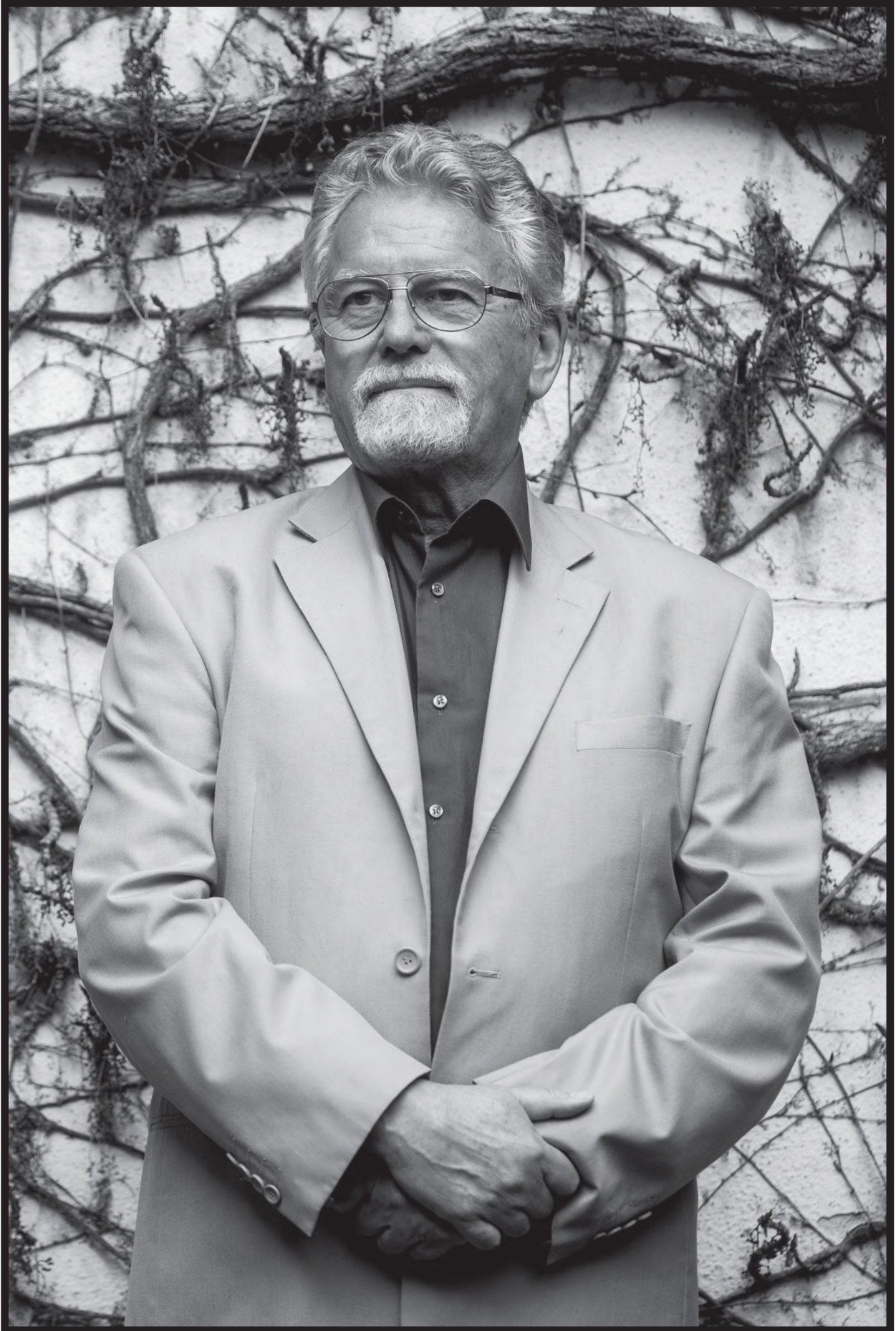
Első nagyinterjúmat Jankovics Marcell-lel készítettem 2019 őszén. „Megtisztelné-e lapunkat azzal, hogy ad nekünk egy interjút?” – tettem fel a túlzot-tan is hivatalos kérdést íméiben. „Meg” – érkezett a válasz bármiféle felvezetés, aláírás nélkül. Már itt sejteni lehetett, hogy nem egy karót nyelt, feszült és görcsös alakkal fogok találkozni. Ennek ellenére tartottam az interjútól, felkészülésként minden fellelhető beszélgetést elolvastam, meghallgattam vele. Több mint másfél órát töltöttem nála. Nem kellett sokat kérdeznem vagy faggatnom, csak mesélt és mesélt. Halálhírét hallva újra elővettem a hanganyagot, és korábban észre nem vett részletekre lettem figyelmes benne.

„Évike, nekem meg hozz egy fröccsöt, olyan harmad bor és két víz” – hallom a feleségéhez intézett szavait a beszélgetés legelején. Mint mindig, most is a munkájától szakadt el, hogy interjút adjon, az asztalán egymáson feküdtek a könyvek. Meg is jegyezte: „Ma már nagyon ritkán veszek a kezembe szépirodalmat. A feleségem olvas, mint egy megszálott, nekem nincs időm rá. Olyan könyveket olvasok, amiket használni tudok.” Komolyan vette a munkáját, vallotta, hogy azért szereti a művészetet, mert hasznos. Ha nem hasznos, akkor csupán szórakoztatóiparról beszélünk. Ezt sokan nem értették, nem fogadták el. A politikai megszólalások és a pozícióharcok helyett mindig az alkotást tartotta előbbre valónak. Felidézett egy akkor aktuális történetet. „Felhívott egy agyondohányzott női hang, hogy közéleti kérdésekre szeretne választ kapni. Mondtam neki, hogy »asszonyom, ne haragudjon, most éppen a *Bibliával* vagyok elfoglalva.«” Nem kis fába vágta a fejszét: a bibliai jelképekről írt könyvet (ebből lapunk is közölt részleteket), és nem az egyház vagy a rabbik szemével, hanem saját értelmezését követve, bár hangsúlyozta, hogy az ő látásmódjukat is figyelembe veszi. Leegyszerűsítően hangozhat, de a posztmodern nem érintette meg Jankovics Marcellt. Az tele van önreflexióval,

nem enged teret a nagy eszméknek, mivel szerinte a huszadik század már elhasználta őket. S épp emiatt – vélekednek egyesek – napjaink művészete csakis ezüstkori lehet: örök második helyre ítéli magát, mert fél előrébb törni. Jankovics ezzel szemben az aranykor embere volt. Hitte: „az igazán jó ötlet nem alulról jön, és nem alulról nézi a világot, nemes gondolatok és jó szándék vezérlik”. Ezért foglalkozott a mítoszokkal, az ősi és archaikus gondolatvilággal vagy *Az ember tragédiájával*, s ezért értelmezte újra a *Toldit* is.

Elmondása szerint a képzőművészet terén az ízlése „maradi” volt, megállt valahol a huszadik század derekánál. Mesélt erről is egy történetet: „Elmentünk New Yorkban a Guggenheim Múzeumba, és a feleségemnek az az ötlete támadt, hogy ne menjünk felfelé, mert az fárasztó, hanem menjünk fel lifttel, és lefelé haladjunk. Mentünk lefelé, és jött a bővli, bővli, bővli, bővli – kérdeztem is, hogy mikor jön a művészet. Amikor Picassóhoz érkeztünk, akkor értem oda, ahol én vagyok. Így vagyok a filmművészetrel is: ami Fellini után történt, az számomra nem létezik. Ez lehet életkori sajátosság, de talán nem tévedek, ha azt állítom, hogy a kultúra a felbomlás állapotában van, és nincs igazán kialakult minta – vagy éppen túl sok a minta. Bele vagyok bolondulva a gótikába, a szárnyas oltárokbá, tizenkét könyvet áldoztam szövegíróként ennek a témának. Hasonlóképpen odavagyok a román építészetért. Mindebből talán kiderül: nekem szükségem van arra, hogy az alkotás mögött legyen valami nagy gondolat, ami összevonja a nézőt és az alkotót.”

A beszélgetés végén feltettem neki a lehető legszokványosabb kérdést: milyen tervei vannak még, érez-e valami hiányt a munkásságában. Tele volt gondolatokkal, ötletekkel, alig győzte sorolni őket. „Megállás nélkül van dolgom, de már kevés az időm, nem fogok a végére érni” – mondta. Nem hittem neki, nagyon friss volt, és ambiciózus. Úgy gondoltam, van még ideje, a végére fog érni. ■



FOTÓ: MTI FOTÓBANK

